

CASA PATERNA

Ὁ γιὸς τῆς κυρῆ-Γιαννοῦλας, ὁ Νότης, εἶχε πιαστεῖ γιὰ καλὰ στὴν Ἀμερική. Εἶχε τρανέψει, εἶχε γίνει ἀρχοντας σοσιτὸς καὶ ἡ γριὴ μάννα του δὲ χόρταινε νὰ βλέπει τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴ λεβεντοσύνη του στὴ φωτογραφία ποὺ τῆς εἶχε σταλμένη ἀπὸ τὴν Καλιφόρνια καὶ ποὺ τὴν εἶχε βάλει σ' ἓνα πελεκημένο καθράκι ἀπὸ κέδρο στὴν κίμαρά της. Ὁ Νότης εἶχε γίνει ἄντρας σοσιτὸς. Στὴ φωτογραφία του, καθὼς ἀκοιμποῦσε μὲ χόρη στὸ αὐτοκίνητο ποὺ ἐργαζότανε, —μηχανικός, γιέ μου, ἔλεγε ἡ γριὴ — ἔδειχνε κατὰ πλάτες τετράγωνες, θεόρατες, μπρότσα γερά καὶ πάτημα δυνατό στὴ γῆ. Ἐῖτανε ἀπὸ τοὺς τύπους ἐκείνους, ποὺ τοὺς θρέφει ἰθαρχεῖς ἢ δουλειὰ κ' ἡ ξενιτιά.

Ἡ κυρὴ Γιαννοῦλα, ποὺ εἶχε μεγαλώσει τὰ δυὸ της κορίτσια καὶ τὸ Νότη, τὸ στερνοπαῖδι, μέσα σὲ ὀρφάνια καὶ στέρηση φροντίης, τώρα ἔστειλε στὸν κανακίρη της χίλιες εἰσές, κίθε φορὰ ποὺ μαζί μὲ τὸ γράμμα λάβαινε καὶ τὸ σχετικὸ τσεκάκι, μέσῳ Τραπεζῆς Ἀθηνῶν.

Εἶχε παιδί στὴν Ἀμέρικα καὶ τὰ γερατιά της ἀνθίζανε σὰν τὴ μυγαλιὰ στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα. Χαμογελοῦσε τ' ἀχεῖλι της. Τώρα πῶς δὲν εἶτανε ἡ ξενοδουλεύτρα ποὺ παρακαλοῦσε γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί. Δὲν εἶτανε ἡ χαροκαμένη γυναίκα, ἡ χήρα, ποὺ καὶ τὸ πάτημά της μετριέται μὲ τὸ κομπάρσο τῆς πονηριάς καὶ τῆς ψευτοφθιζῆς. Καὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη πᾶς—τὸ σπουδαιότερο—νὰ νοικιάζει καμαροῦλες στοὺς δασικούς, ποὺ τῆς κίψανε τὸ περὶ της, ποὺ νὰ καοῦνε!

Τώρα εἶχε προστάτη στὰ ξένα, τὸ παιδί της. «Μάννα, τῆς ἔγραφε, νὰ κοιτάξεις νὰ καλοπερνᾷς καὶ νὰ πορεύεσαι καὶ ἔννοια σου, ἐγὼ εἶμαι δῶ». Μὰ ἡ κυρὴ-Γιαννοῦλα, ποὺ κρατοῦσε πολὴ τὸ Μισραϊτικὸ μέσα της, δὲ φρόντιζε τόσο γιὰ τὴν καλοπέραση, ὅσο νὰ μαζεύει λεφτὰ στὸ σεντοῦνα καὶ νὰ σιβάζει στὸ γιοῦκο προικιὰ καὶ ἀντρομίδες γιὰ τὴν ἀνύπαντρη κόρη της, τὴ Σοφία.

Ὅμως δὲν ξενοδοῦλενε πᾶς, δὲ νοικίαζε κίμαρες στοὺς δασικούς καὶ δὲν ἔμοιαζε κνηγμημένη ἀπὸ τὴν κακογλωσσιὰ τοῦ κόσμου, σὴν τὸ ἀγρίμ τοῦ λόγγου.

Εἶχε παιδί στὴν Ἀμέρικα!

Ὁ καημὸς τῆς κυρῆ-Γιαννοῦλας ὁ μέγανος εἶτανε ποὺ ἔμενε ἡ Σοφία, ἡ δευτέρα κόρη της, ἀνύπαντρη. Ὁ Θεὸς ἴσαμε δῶ τὰ εἶχε στείλει καλὰ. Τὸ παιδί ἐργαζότανε στὴν Ἀμερική—ποὺ νὰ θυμᾶται ἡ γριὴ νὰ σοῦ πεῖ γιὰ τὸ Μπέρκε-λυ καὶ πὸς τὸ λένε τὸ ἄλλο τῆς Καλιφόρνιας! —καὶ μέσα σὲ λίγα χρόνια εἶχε κατορθώσει νὰ ξεχρεώσει τὸν ἀδερφό της, τὸ δάσκαλο, ποὺ τῆς εἶχε δοσμένα τὰ ναῦλα τοῦ Νότη γιὰ τὸ ταξίδι. Ὅστερα μὲ τὴ βοήθεια καὶ πάλι τοῦ παιδιοῦ

εἶχε παντρέψει τὴ Φρόσω μὲ τὸν Κώστα, τὸ δασικό, ποὺ τώρα τᾶχε πλάκα, τρία τὰ γαλόνια στὸ χέρι, καὶ ὅλα εἶχανε ξεχαστεῖ, μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐλογία. Κανένας δὲ θυμᾶται—καὶ ἂν τὸ θυμᾶται δὲν τὸ λέει τώρα στὰ φανερά—ἂν ἡ χρυσαφένια ρομπίτσα τῆς νύφης, φρούσκωνε λιγὰκι περισσότερο στὴν κοιλιὰ. Αὐτὰ εἶχανε ξεχαστεῖ, εἶπαμε. Τὸ παιδί ἔστειλε παράδες, δολλάρια, καὶ ὁ παρὰς βουλώνει τὰ στόματα.

Ὅμως ὁ Μεγολοδύναμος Κύριος, ποὺ ἴσαμε δῶ τὰ πήγανε ἡμορφα καὶ νοικοκυρεμένα, ἔκανε κάποιον ἄδικο στῆς Σοφίας τὸ ζήτημα. Δὲν ἔστειλε τὸ ξανθὸ παλληκίρι—ἂς εἶτανε καὶ μελαχροινό, δὲν πειράζει—νὰ φιλήσει τὸ ροζιασμένο χέρι τῆς Γιαννοῦλας καὶ νὰ τὴν φρονιάξει μητέρα του. Καὶ τὰ προικιὰ τῆς Σοφίας, ὅλο καὶ πληθαίνανε στὸ γιοῦκο, ποὺ ἄγγιζε πᾶς τὸ ταβάνι καὶ δὸς του καὶ παίζανε οἱ σαίτες στὴν κρεββατή.

Νά, ὅμως ποὺ καὶ τοῦτο νὰ ποῦμε τὸ ἄδικο, δὲν τῶθελε ὁ Θεός. Κάποιον καλοκαιράκι, ποὺ εἶχανε ῥηθεῖ δυὸ-τρεις ταχυδρομικοὶ τῆς Ἀθήνας, μὲ ἄδεια, στὸ χωριό, ψηλά στὸν καθαρίον ἄερα καὶ στὰ πικνὰ ἔλατα, νὰ περᾶσινε λίγες μέρες, θέλεις ἀπὸ προξενιὰ τοῦ ἀδερφοῦ της, τοῦ δασκαλοῦ, ποὺ τὴ νοιαζότανε πάντα, θέλεις γιὰ τὸ κορίτσι ἄρесе, φρόνιμο καθὼς εἶταν καὶ σοβαρό, —τὸ γέλιο της ράιζε πέτρες καὶ ἡ φρονημίδα της ταῖρι δὲν εἶχε!—κίποιοις ἀπ' αὐτοὺς ζήτησε ἀπὸ τὴ Γιαννοῦλα, τὸ ὄρανο, τὴ Σοφία. Χάρηκε ἡ ψυχὴ της. Ἀλάφρωσε.

—Νὰν τὴν δεῖς, γιέ μου, νὰ σὲ δεῖ κι ἂν ταιριάξετε, νὰ παρθῆτε, ποιὸς ἔχει!

Καὶ ἀφοῦ ἰδωθήκανε στὸ σπίτι, μπροστὰ στὸ δάσκαλο, διηγέται ἡ γριὴ—(τὸ εἰδύλλιο, λένε, πὸς εἶχε προχωρήσει, ὡς τότε, στὴν ἐκκλησιὰ πρῶτα ποὺ σμίξανε τὰ βλέμματα κ' ἕστερα κατὰ σοῦπα-μοῦρες, χι! χι! χι! κρι! κρι! κρι!, χάχανα καὶ γελᾶκια στὴ βροχίη!) δῶσανε λόγο, μυστικὰ στὴν ἀρχή, ὅσο νὰρθεῖ καὶ τοῦ Νότη τὸ γράμμα ἀπὸ πέρα.

Τὸ παιδί δὲν ἔφερε καμμὴ ἀντίρρηση. «Ναί» τηλεγράφησε ἀμέσως, ἀμερικάνικα. Καὶ γιὰ νὰ μὴ χάνοννε καιρό, ἔγραψε στὸ δάσκαλο ἀπ' εὐθείας καὶ τοῦ ἄνοιξε πίστιση στὸ Μιχάλη τὸν Κατραμᾶ—ποὺ ἀγόραζε δολλάρια τότε στὴ ζήτηση—νὰ τοὺς μετρήσει ὅσα λεφτὰ χρειαστοῦνε καὶ βλέπουμε πάλι.

Ὅμως σὲ κατὰ σκέλωσε ἡ δουλειὰ, σοβαρὰ, καὶ λιγὰκι ἀκόμη, θάκουγες στὸ κατώι τῆς χήρας «τὰ τρία παιδιὰ Βολιώτικα ποὺ κλέψαν τὴ Γιαννοῦλα» νὰ σμίγουνε τὸ σκοπὸ τους μὲ τὸ τραγοῦδι ποὺ λένε τὰ χτένια στὸν ἀργαλειὸ κ' οἱ σαίτες.

Δὲν εἶτανε ἄσημος ὁ Μήτσος, ὁ νέος γαμπρός, οὔτε κακὴ καρδιὰ εἶχε. Μὰ τὸ ψεγάδι

του τὸ μεγάλο εἶτανε ποὺ δὲν τοῦ φτάνανε τὰ προικὰ κ' οἱ δέκα χιλιάδες μετρητά, μία μία στὸ χέρι—ξέχωρα τὸ κορίτσι ποὺ ἔπαιρνε!—μὰ ἤθελε κιάλας νὰν τοῦ γράψει ἢ γροῖ καὶ τὸ σπίτι στ' ὄνομά του, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἀξία του, νὰ ποῦμε,—τὶ νὰ σοῦ κάνει μὴ χαμοκέλλα μὲ ρηγμένα πορτοπαράθυρα;—ὅσο γιατί τὸ μέρος τοῦ ἄρρεσε καὶ θάθελε πότε-πότε νὰ περνίει κεῖ πάνω τὸ καλοκαίρι.

—Νᾶρχεσαι, γιέ μου, μετὰ χαρᾶς. Τὸ σπίτι μου, σπίτι σου εἶναι, τοῦλεγε ἀπονήρευτα, μὲ ἀδολή καρδιά, ἡ Γιαννούλα.

— Δὲ λέω μητέρα, ὁ λόγος σου διαμίντι. Μὰ ἄλλο εἶναι νὰν τὸ δοῖς τὸ σπίτι.

— Μὰ, ποὺ δὲν τὸ δοῖς κ' αὐτὸ μὲν, πῶς νὰ στὸ δώσω; τοῦ ἔλεγε. Δὲν εἶναι δικό μου τὸ σπίτι. Ὅ,τι ἔρχεται ἀπὸ τοῦ μακαρίτη τὸ δρόμο καὶ φέρνει τὸνομά του, ἀγιασμένο, παιδί μου, κίλας στὸνομά του γυρίζει μὲ χρόνια. Νὰ μὴν εἶχα παιδί ἀρσενικό, παλληκάρι, δὲ σοῦ λέω, δικό σου κ' ἐτοῦτο. Μὰ τὸ σπίτι τοῦ γέρο-Διαμαντῆ, ὅπως νάναί, κατὰ νόμο ἀνήκει στὸ Νότη.

Καὶ τοῦ ἐξήγησε πῶς ἔτσι τῶχουνε βρεῖ ἀπὸ χρόνια, πάππου πρὸς πάππου. Ἐθιμο τοῦ τόπου κ' αὐτό. Κάθε τι ποὺ ἀνήκει στὸν πατέρα, χτήμα, χωράφι, σπίτι, ἀμπέλι, σπιτότοπος, στρέμμα, πηγαίνει, μετὰ θάνατο, στὸ παιδί ποὺ φέρνει τὸνομά του, γιὰ νὰ μὴ σβήσει τὸνομα τῆς γενιάς ποὺ λένε.

—Ναί, παιδί μου, ἔτσι ὅπως ἀκοῦς νὰ μαρτυρᾶνε «νά, τὸ σπίτι τοῦ Σούρη», πρέπει κ' αὐτὸ τὸ ρημάδι «σπίτι τοῦ Διαμαντῆ» νὰ μείνει καὶ σὲ χέρια Διαμαντῆ νὰ περάσει.

Ὁ Μῆτσος ὅμως ἐπέμενε νὰν τὸ πάρει, καὶ λίγο εἶρτασε νὰ χαλάσει ἢ προξενεῖα. Ἡ Γιαννούλα στεκότανε βράχος ἀσάλευτος, δὲν ἄκουγε λέξη σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, καὶ ἂν δὲν εἶτανε νὰ κάνει τὸ Μῆτσο γαμπρό, ποὺ τῆς ἄρρεσε, θὰ πετοῦσε ὅποιον ἄλλοτε σὺν φοβίμῃ στὸ δρόμο.

—Τὸ Διαμαντέικο εἶνε τοῦ Νότη τοῦ Διαμαντῆ σπίτι καὶ μόνο σὰν ἔρθει αὐτὸς ἀπὸ πέρα, θὰ τρανέψει κ' ἐτοῦτο.

Ἐπειτα ἀπὸ τέτοιες σκέψεις, ἀποφασίστηκε τὸ πρᾶγμα νὰ βουλευτῆ ἀλιῶς, νὰ μὴ χαλάσει ὁ γάμος καὶ χάσει τὸ ὄφρανο, ἡ Σοφία, τὴν τύχη ποὺ βρῆκε νὰ πάει στὴν Ἀθήνα νὰ ζήσει. Οἱ δέκα χιλιάδες—πάντοτε μὲ τὸ Δάσκαλο συμβιβαστὴ καὶ μεσίτη—γινήκανε δώδεκα πρῶτα, ἔπειτα δεκαπέντε (πό! πό! χαντάκιωμα ποὺ ἔπαθα ἢ ἔρημη, ἔσκουζε ἢ γροῖ) δεκαοχτώ, ὡς ποὺ τέλος κλείσανε συμφωνία στὶς εἴκοσι, κάνανε τόκα μ' ὄλη τους τὴν καρδιά—χαλίλιας καὶ νὰ εἰλογάτε τὸ Νότη, παιδιά μου—καὶ τὰ στέφανα ἀλλαχτήκανε γρήγορα - γρήγορα, προτοῦ πάρει σὰν τὴ Φρόσω καὶ τῆς Σοφίας ἢ κοιλιὰ νὰ φουσκώνει.

Ἐμεινε λοιπὸν μόνη τῆς ἢ γροῖ μετὰ τὸ γάμο τῆς Σοφίας στὸ σπίτι. Πότε πότε ἔπαιρνε κανένα γράμμα τῆς κόρης ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μὰ δὲ νοιαζότανε τόσο γιὰ κείνα τὰ γράμματα, ὅσο

γιὰ τὰλλα, ποὺ περνοῖσανε «θάλασσες καὶ ποτάμια» νὰν τὴ βροῦνε, σὰν τὰ χελιδονάκια ποὺ γυρίζανε στὶς παλιές τους φωλιές.

—Σκόνη νὰ πιάνεις καὶ χρυσάφι νὰ γίνεται στὰ χέρια σου, γιοῦλι μου, τριαντάφυλλα νὰ πατᾶς περνώντας καβαλλάρης, Ἄφεντη μου, ἔλεγε ἢ γροῖ κάθε τόσο, ὅταν ἄκουγε νὰ τῆς διαβάζοντε τὰ τραφερά καὶ πονεμένα λόγια τοῦ παιδιοῦ τῆς.

Καὶ δὲν εἶχε ἄλλη σκέψη πὰ στὸ μυαλό τῆς, ὅταν ἔπαιρνε κανένα μικρὸ—γιὰ τὰ ἔξοδά σου, μητέρα, τσεκίκα—παρὰ πῶς νὰ σιάξει τὸ σπίτι, νὰρθεῖ ὁ Νότης νὰν τὸ στολίσει καλύτερα.

Μέσα στὸ χρόνο, εἶδες ἐκεῖ ποὺ πρὶν εἶτανε ἢ παλιὰ χαμοκέλλα μὲ τὰ ρηγμένα πορτοπαράθυρα, νὰ προβάλει ἕνα μικρὸ χριτωμένο σπιτάκι, ἀγροτικὴ φροντισμένη βιλίτσα (τοῦ Λιαμαντῆ ὅμως πάντα!) ποὺ εἶχε γύρω τῆς πλοκάμια περικοκλίδες καὶ πρασινάδα γιὰ στολίσιμα.

Τὸν Ἀπρίλη, κάθε ἀνοιξη, ματιάσανε κοντὰ στὸ φράχτη τὰ μυρωδάτα Μαγιάπριλα, ποὺ θαρρεῖς καὶ καλοῦσανε μὲ τὸ ἄρωμά τους, τὸν ξενητεμένο νὰρθεῖ, νὰ γυρίσει.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ ΕΛΕΓΧΟΣ*

Ὁ κ. Χατζηδάκης Ἀθηνᾶ τόμ. κβ' (1910) σελ. 246 λέει πῶς τὸ μ υ λ ο κ ό π ι σημαίνει τὸ ὄργανο τοῦ μ υ λ ο κ ό π ο υ, ποὺ χαράζει δηλ. μᾶφτὸ τῆ μ ύ λ η· ἐγὼ ἀφτὸ δὲν τὸ ξαίρω καὶ στὴ γνώση τοῦ Χατζηδάκη δὲ δίνω μεγάλη πίστη γιὰ ἔχοντας ἀτὸς τὸν μεγάλη πελοποίηση στὸν ἔαφτὸ του ἴσως ἔρτασε ἀπ' τὸ μ υ λ ο κ ό π ο τὸν τεχνίτη, τὸ ὄργανο του τὸ μ υ λ ο κ ό π ι ὀπωσδήποτε ὁ κ. Χ. ξεχνᾷ νὰ μᾶς σημειώσῃ τὸ μ υ λ λ ο κ ό π ι, ποὺ σημαίνει θαλασσινὸ ψάρι (=μύλος ὁ ἐδώδιμος). Ξεχνᾷ ἀκόμα ὁ κ. Χ. πῶς στὶς γλωσσολογικὲς μελέτες του σελ. 182 μᾶς εἶπε πῶς μόνον ἢ κατάληξη — τ η ς σημαίνει τὸ ὄργανο στὴ Νέα Ἑλληνικὴ. Τώρα σᾶφτὸ τὸ ἄρθρο του Ἀθην. τομ. κβ', 238-253 ἔχει πολλὲς ἄλλες κατάληξεις, ποὺ σημαίνουν ὄργανο, καὶ τὶς βάζει, ἀφοῦ διάβασε στὴ δική μου τὴ Γραμμ. (σελ. 413) τὸν ἔλεγχο ποὺ τοῦ κάμω στὴν ὑποσημείωση (βλ. καὶ Γλωσσογν. τόμ. β', σελ. 95 καὶ π.). Ἀλλὰ οὔτε μὲνα ἀναφέρει οὔτε λέει παλληκαρήσια, ὅπως ταιριάζει σὲ ἐπιστήμονα τὶς περὶ τῆς του, πῶς στὴ σελ. 182 τῶν Γλωσσολογικῶν μελετῶν του εἶχε λάθος.

Ὁ κ. Χατζηδάκης ἐνῶ στὴν Ἐπετηρίδα Πανεπιστημίου τόμ. Ζ', (1910-1911), σελ. 47 λέει σὲ ὑποσημείωση πολὺ σωστά, πῶς τὸ κ ο ρ ό ί δ ο γίνεται ἀπὸ τὸ κ ο υ ρ ό γ ι δ ο, διήλ. κ ο υ ρ ε μ έ ν ο γ ί δ ι (Δ. Καμπύρογλου)

*Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο, σελ. 58-59.